

неконституційність не являється достатнім засобом правового захисту, оскільки скарга повинна бути ефективною як з правової так і з практичної точки зору. Про різноманітність умов, які визначають засіб правового захисту як ефективний, свідчить також рішення Європейського суду з прав людини у справі Конка проти Бельгії у якому визначено, що Конституційний Суд повинен мати можливість попередити здійснення дій, наслідки яких порушують права і свободи та являються несправними.

З вищевикладеного випливає, що слушними є зауваження А.Вишневецького, згідно якого не існує загальної вимоги використання конституційної скарги як умови прийнятності звернення до Європейського суду з прав людини.

У зв'язку з тим, що не у всіх випадках конституційна скарга визнається ефективним засобом юридичного захисту у розумінні ст. 13 Конвенції запровадження конституційної скарги у правову систему України не буде впливати на доступ до Європейського суду з прав людини. Умови за яких конституційна скарга визнається ефективним засобом юридичного захисту у кожному конкретному випадку встановлює Європейський суд з прав людини. Важливим є те, що ці умови не є однаковими для всіх держав. Яскравим прикладом цього є рішення Європейського суду з прав людини Шот-Мединська та інші проти Польщі, яким визначено умови ефективності конституційної скарги для Польщі. Згідно із даним рішенням, щоб вичерпати національні засоби правового захисту потрібно використати конституційну скаргу, за таких умов: 1) порушене право чи свобода мусять бути передбачені як у Конституції так і у Конвенції; 2) порушення прав і свобод передбачених Конвенцією мусить бути спричинене застосуванням норми національного права, яка є підставою остаточного рішення в індивідуальній справі. В ситуації, коли оскаржена норма закону чи іншого нормативного акту не була підставою остаточного рішення, використання конституційної скарги не є необхідністю перед зверненням до Європейського суду з прав людини; 3) повинна існувати правова можливість відновлення процесу, якщо Конституційним Трибуналом під час розгляду конституційної скарги було визначено неконституційність закону чи іншого акту.

Позитивним у співвідношенні конституційної скарги та заяви до Європейського суду з прав

людини є те, що більшість вчених і юристів-практиків визнають прямо пропорційну залежність між існуванням конституційної скарги у державі та зменшенням кількості звернень до Європейського суду з прав людини проти такої держави. Дана залежність спричинена тим, що конституційна скарга здатна здійснювати ефективну охорону та захист прав і свобод на національному рівні, завдяки чому зникає потреба звертатись до Страсбурзького суду.

З огляду на вищезазначене та керуючись у своїх висновках прецедентним правом Страсбурзького суду, вважаємо неособґрунтованими заяви про обмеження конституційною скаргою доступу до Європейського суду з прав людини. Це спричинено тим, що конституційна скарга не завжди може бути ефективним засобом юридичного захисту.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент кафедри конституційного права Львівського національного університету імені Івана Франка С. В. Різник.

Маринів Володимир Іванович
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
к. ю. н., доцент кафедри кримінального процесу

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АПЕЛЯЦІЙНОГО ТА КАСАЦІЙНОГО ОСКАРЖЕННЯ РІШЕННЯ СУДУ ЯК КОНСТИТУЦІЙНА ЗАСАДА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Актуальність дослідження обраної теми зумовлена тим, що в умовах дії нового Кримінального процесуального кодексу України особливого значення набуває реалізація у кримінальному провадженні визначених Конституцією України основних засад судочинства, однією із яких є забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду (п. 8 ч. 3 ст. 129 Конституції України).

Нагадаємо, що дане конституційне положення свого часу стало предметом розгляду Конституційним Судом України (див. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним

зверненням громадянина Заїченка Володимира Георгійовича щодо офіційного тлумачення положення пункту 18 частини першої статті 293 Цивільного процесуального кодексу України у взаємозв'язку зі статтею 129 Конституції України (про апеляційне оскарження ухвал суду) № 3-рп/2010 від 27 січня 2010 р.). За результатами дослідження вказаного питання, орган конституційної юрисдикції констатував, що право на оскарження судових рішень в контексті положень частин 1, 2 ст. 55, п. 8 ч. 3 ст. 129 Конституції України є складовою права кожного на звернення до суду. Розглядаючи положення п. 8 ч. 3 ст. 129 Конституції України, Суд дійшов висновку, що оскарження судового рішення можливе у всіх випадках, крім тих, коли закон містить заборону на таке оскарження. Хоча у вказаному Рішенні йде мова про апеляційне оскарження, оскільки ініціатор звернення до Суду ставив питання стосовно саме оскарження в порядку апеляції, проте, на наш погляд, все висловлене Судом рівною мірою стосується й оскарження у порядку касації.

Необхідно звернути увагу на те, що між вказаним Рішенням Конституційного Суду України та ст. 14 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 р. № 2453-VI існує розбіжність, оскільки остання проголошує, що учасники судового процесу та інші особи у випадках і порядку, встановлених процесуальним законом, мають право на апеляційне та касаційне оскарження судового рішення, а також на перегляд справи Верховним Судом України. Тобто у цьому випадку право на апеляційне або касаційне оскарження ставиться в залежність від законодавчого дозволу, тоді як згідно із Рішенням Конституційного Суду України конституційне право звернутися до відповідного суду з апеляційною та/або касаційною скаргою надається завжди (крім випадків, встановлених законом), а не тоді, коли це прямо дозволено законом.

На наш погляд, вказана розбіжність має вирішуватися на користь останнього, зважаючи на пріоритет Конституції перед іншими законами. Саме в цьому контексті необхідно розуміти сформульовану у ст. 24 КПК України засаду забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності, відповідно до якої кожному гарантується право на перегляд вироку, ухвали суду, якими зачіпаються права, свободи чи інтереси особи, судом вищого рівня в порядку, передбаченому КПК, незалежно

від того, чи брала така особа участь у судовому розгляді. Тобто, будь-яке кримінальне процесуальне рішення може стати предметом оскарження у апеляційному і касаційному порядку, окрім тих, оскарження яких прямо заборонено КПК. До числа останніх, зокрема, слід віднести: (1) ухвалу слідчого судді, суду за результатами розгляду клопотання про скасування ухвали про накладення грошового стягнення (ч. 4 ст. 147 КПК); (2) ухвалу слідчого судді про дозвіл на затримання (ч. 5 ст. 190 КПК); (3) інші ухвали слідчого судді, окрім тих, що передбачені у ч. 1 ст. 309 КПК (ч. 3 ст. 309 КПК); (4) ухвали, постановлені під час судового провадження в суді першої інстанції до ухвалення остаточних судових рішень (за деякими винятками) (ч. 2 ст. 392 КПК); (5) вирок суду першої інстанції, ухвалений за результатами спрощеного провадження, з підстав розгляду провадження за відсутності учасників судового провадження, недослідження доказів у судовому засіданні або з метою оспорити встановлені досудовим розслідуванням обставини (ч. 1 ст. 394 КПК); (6) судові рішення суду першої інстанції з підстав заперечення обставин, які ніким не оспорювалися під час судового розгляду і дослідження яких було визнано судом недоцільним (ч. 2 ст. 394 КПК); (7) вирок суду, ухвалений на підставі угоди (за деякими винятками) (ч. 3, 4 ст. 394 КПК); (8) ухвали слідчого судді після їх перегляду в апеляційному порядку, а також ухвали суду апеляційної інстанції за результатами розгляду апеляційної скарги на таку ухвалу (ч. 4 ст. 424 КПК); (9) та ін.

При цьому, на наш погляд, важливе значення наваптаження даної конституційної засади міститься саме у застосуванні законодавцем терміну «забезпечення», що передбачає існування конкретних правових механізмів втілення права на оскарження судових рішень у життя. Оскільки про реальне забезпечення права на оскарження процесуальних рішень може йтися лише за умови, що в осіб, які наділені правом оскарження, будуть відсутні будь-які побоювання погіршення їх становища за результатами перегляду судового рішення вищестоящою інстанцією, то одним з механізмів, який є проявом даної засади, виступає правило недопустимості погіршення правового становища обвинуваченого (засудженого, виправданого). Його сутність полягає у тому, що суд апеляційної або касаційної інстанції при перевірці законності, обґрунтова-

ності та вмотивованості судового рішення суду нижчестоящої інстанції не вправі погіршити становище обвинуваченого (засудженого, виправданого) порівняно з рішенням попередньої інстанції. Вважаємо, що це правило має бути сформульоване більш широко з тим, щоб, оскаржуючи як остаточне рішення у кримінальному провадженні, так і проміжні рішення, суб'єкт оскарження був упевнений, що подання апеляції чи касації не призведе до негативних для нього наслідків.

Овчаренко Елена Николаевна
 НУ «ЮАУ ім'я Ярослава Мудрого»,
 к. ю. н., асистент кафедри організації
 судових і правоохоронительних органів

ВОПРОСЫ РЕГУЛИРОВАНИЯ ПРАВОВОГО СТАТУСА СУДЕЙ В КОНСТИТУЦИЯХ ЕВРОПЕЙСКИХ СТРАН

В разделе VIII Конституция Украины 1996 г. «Правосудие» изложены основы для правового регулирования статуса судей и их юридической ответственности. Основные конституционные положения, которые регламентируют эти вопросы, изложены в статьях 126, 127, 128, 129, 130, 131, 148, 149 Основного Закона. Базовыми принципами конституционного статуса носителей судебной власти является ее независимость судей и их подчинение исключительно Конституции и закону, профессионализм и аполитичность служащих Фемиды, а также их несменяемость и неприкосновенность. Так, судья не может быть арестован либо задержан без согласия Верховной Рады Украины до вынесения обвинительного приговора суда. В Основном Законе определены орган, который осуществляет первое назначение судей на 5-летний срок (Президент Украины), а также избирает их бессрочно (Верховная Рада Украины). Важной гарантией независимости судей является исчерпывающий перечень их увольнения с должности. Конституционным органом, ответственным за формиро-

вание высококвалифицированного судебного корпуса, является Высший совет юстиции, состоящий из 20-ти членов, большинство из которых являются судьями.

Изучение конституций европейских стран показывает, что каждая страна выбирает свою собственную модель правового регулирования статуса судей. Содержание соответствующих конституционных положений зависит от правовых традиций каждого государства, а также исторического опыта. Последние два десятилетия были отмечены неуклонным расширением объема конституционно-правового регулирования статуса судебной власти и ее носителей. Особенно это заметно на примере «молодых» демократий Центральной и Восточной Европы. В то же время некоторые конституции развитых стран (например, Итальянской и Французской Республик) не содержат положений, касающихся статуса судей.

Принцип независимости судей закреплён в большинстве европейских конституций (ст. 8 Конституционного Закона Республики Албания, ст. 117 Конституции Республики Болгария, пар. 50 Конституции Венгерской республики, ст. 83 Конституции Латвийской Республики, ст. 109 Конституции Литовской Республики, ст. 178 Конституции Польской Республики, ст. 123 Конституции Румынии, ст. 144 Словацкой Республики, ст. 125 Конституции Республики Словения, ст. 82 Конституции Чешской Республики, ст. 97 Основного Закона ФРГ, ст. 87 Конституции Греция, ст. 117 Конституции Испания, ст. 138 Конституции Турецкой Республики). Важной гарантией независимости судей является положение ч. 1 ст. 114 Конституции Литовской Республики: «вмешательство институтов государственной власти и управления, членов Сейма и других должностных лиц, политических партий, политических и общественных организаций или граждан в деятельность судьи или суда запрещается и влечет предусмотренную законом ответственность». Согласно ст. 134 Конституции Республики Словения судья не может быть привлечен к ответственности за позицию, высказанную во время постановления судебного решения. Аналогичное положение содержится в ст. 119 Конституции Республики Хорватия. Согласно п. 4 ст. 93 Конституции Греции судьи не могут применять закон, содержание которого противоречит Конституции.

Неотъемлемым элементом конституционно-правового статуса судей является запрет су-